

Fylkesmannen i Trøndelag

Trööndelagen fylhkenålmå

Vår dato:

14.01.2020

Vår ref:

2019/14631

Deres dato:

11.12.2019

Deres ref:

Husbanken
Postboks 1404
8002 BODØSaksbehandler, innvalgstelefon
Ann Marit Kristiansen, 74 16 82 14**Uttalelse til investeringstilskudd - Rådhusvegen bofellesskap - Melhus kommune****Bakgrunn:**

Fra økonomi og handlingsplan framkommer at det har vært en vekst i registrerte psykisk utviklingshemmede i Melhus fra 65 i 2013 til 83 i 2019. Dette medfører et økt behov både for tjenester i egen bolig og i bofellesskap. «I dag tilbys det ambulerende tjenester til hjemmeboende brukere fra tre av bofellesskapene i bo og avlastning og behovet for denne type tjenester er økende.» Melhus oppgir som et av sine mål i handlingsplan at det skal være tilgjengelige, brukerorienterte og godt tilpassede tjenester.

For å imøtekomme utfordringer med spredt tjenesteyting og vekst i antall personer med psykisk utviklingshemming i kommunen skal det skal bygges nye omsorgsboliger til personer med utviklingshemming i Melhus kommune. Det skal etableres 16 nye omsorgsboliger fordelt på to etasjer. Omsorgsboliger i Rådhusvegen Bofellesskap skal rives og nytt bygg skal gi rom for åtte nye beboere, som flyttes fra Lenavegen og Lensmannsgården.

Fra plantegning fremkommer at det etableres 4x4 leiligheter over to etasjer, hvor det etableres fellesstue og kontor/personalområde midt i bygget med fire leiligheter på hver side. I 2. etasje er det lagt plan for trimrom. Hver leilighet planlegges med 64.6 m² med adskilt soverom, åpen løsning stue/kjøkken og bad. Det skal etableres næring og utleieenheter i en fløy.

Det oppgis å ha vært dialog med ansatte, fremtidige brukere og pårørende i planprosessen uten at det foreligger referat fra disse møtene. For å sikre brukerinvolvering bør disse etterspørres i likhet med det uttalelse fra rådet for funksjonshemmede i kommunen.

Vurdering fra Fylkesmannen

I Norge representerer Ansvarsreformen (1991) et hovedskille i omsorgen for personer med utviklingshemming. Inkludering av utviklingshemmede i lokalsamfunnet og muligheten til å leve et liv som folk flest står sentralt. Melhus kommune planlegger å etablere et større bofellesskap enn det som er nedfelt som husbankens retningslinjer. Retningslinjen som er knyttet til ansvarsreformen var at et bofellesskap skulle være for fire eller færre. Anbefalingen er slik det fremstår i dag i samsvar

med forskning på området. Utviklingen nasjonalt viser at mer enn halvparten av bofellesskapene som er bygd etter 2000 består av syv eller flere boenheter (Söderström og Tøssebro 2011). De store bofellesskapene kan medføre tendens til institusjonalisering ved at boformen gjør den enkelte avhengig av andre. Det legges opp til kollektiv struktur samt at de daglige praktiske tjenestene er i tilknytning til en personalbase. Forskning nasjonalt og internasjonalt viser at kvaliteten på tjenestene og individuell oppfølging kan avta med bofellesskapets størrelse noe som har bakgrunn i flere faktorer. Vi rapporterer brukerne selv at de trives best i små samlokasjoner.

Rettighetsutvalget leverte sin NOU 2016:17 «På lik linje» i 2016, hvor de refererer til åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming. Løftene skal sørge for at menneskerettigheter blir ivaretatt og politiske mål realisert for utviklingshemmede, på lik linje med andre. Utvalget la forpliktelsene i menneskerettighetene når det gjaldt boligspørsmål til grunn.

«I 2006 ble FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD1) vedtatt. Konvensjonen legger til grunn at alle mennesker har lik verdi, og at samfunnet har en plikt til å anerkjenne det menneskelige mangfold. Samfunnet må innrettes slik at alle, uansett fysiske og psykiske forutsetninger, får lik tilgang til de rettigheter som danner grunnlaget for et verdig liv. Norge signerte konvensjonen i 2006, og ratifiserte den i 2013» (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-17/id2513222/?ch=2>)

Artikkel 19 Retten til et selvstendig liv og til å være en del av lokalsamfunnet

- Mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha anledning til å velge bosted, boform og hvor og med hvem de vil bo på lik linje med andre.
- Mennesker med nedsatt funksjonsevne skal være inkludert i og delta i samfunnet.

Rettighetsutvalget foreslo på bakgrunn av sin gjennomgang hvor det blant annet skulle settes tak på seks samlokaliserte boliger for at kommunen kunne få lån og tilskudd fra Husbanken.

Effektivisering og kostnadsbesparelse og gode betingelser for et god fagmiljø for personalet er ofte fremhevet i argumenter for å bygge større bofellesskap. Dette er i midlertidig ikke tydelige holdepunkter for i undersøkelser og forskning som er gjennomført. Det undersøkelsen fra Kittellsaa og Tøssebø (2011) derimot oppgir er at små bofellesskap er signifikant bedre på faglig støtte og veiledning til personalet, økt stabilitet i personalgruppen samt færre personale som gav tjenester til den enkelte. For beboeren er dette viktig med tanke på forutsigbarhet i hverdagen og kan virke helsefremmende og således bidra til økt livskvalitet.

Videre vil en i et lengre perspektiv basert på faglig vurdering gjøre kommunen oppmerksom på at store enheter kan fremprovosere utfordrende atferd og dermed føre til økte kostnader.

Brukermedvirkning:

Kommunen skal i sine planprosesser påse at medvirkning er oppfylt i planprosesser. Plan og bygningsloven §5-1 Medvirkning «... Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging».

Brukere har rett til medvirkning og tjenestene har plikt til å involvere brukeren. Brukermedvirkning er en lovfestet rettighet og er viktig for å bidra til god tjenesteutvikling både i forhold til utforming og gjennomføring av generelle og individuelle tjenestetilbud. Brukermedvirkning skal skje på flere nivå og reguleres ut fra ulike lovverk. På systemnivå i kommunen reguleres brukermedvirkning i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 3-10: Kommunen skal sørge for at representanter for pasienter og brukere blir hørt ved utformingen av kommunens helse- og omsorgstjeneste.

(<https://www.helsebiblioteket.no/kvalitetsforbedring/brukermedvirkning/brukermedvirkning-pa-tre-ulike-niva>).

I undersøkelser hvor personer med utviklingshemming er spurt om boforhold, fremkommer at de trives best i hjemlige omgivelser og i små bofellesskap.

Omsorgsboliger og sammensetning:

Omsorgsbolig er ikke en lovregulert boform og er juridisk å betrakte som beboerens private hjem. Boligen kan være privateid eller kommunal utleiebolig. Pasienten får tildelt tjenester etter individuell vurdering. Mange kommuner tilbyr også omsorgsbolig til personer med store hjelpebehov, som for eksempel til personer med demens, utviklingshemning og fysiske og psykiske lidelser. I slike tilfeller er det ofte personale til stede hele døgnet. Boformene kan ha likhetstrekk med institusjoner med mange beboere samlet i et bofellesskap, og heldøgnsbaserte tjenester med stasjonær bemanning.

Sammensetning av beboere i et bofellesskap har betydning for den enkelte beboer og for den som skal bistå. For mennesker med utviklingshemming er det viktig at omgivelsene og miljøet ivaretar og legger til rette for utvikling og styrking av funksjon. Det er en sårbar gruppe hvor trygghet og forutsigbarhet er særlig viktig å ivareta. Personer med utviklingshemming kan ha vansker med å tolke omgivelser og gi uttrykk for opplevelser og følelser, som igjen gir en sårbarhet for utvikling av depresjon og angst. Utfordringer med å sette ord på følelser og opplevelser kan videre føre til utfordrende atferd i form av utagering.

Forståelse av utfordrende atferd bygger på erkjennelse av at atferden oppstår på bakgrunn av at brukeren lever i kontakt med sine omgivelser. Er det fellesarealer med mye støy, oppleves omgivelsene som truende og skaper stress eller som lite forutsigbar og uoversiktlig, kan rammevilkårene være en faktor som utløser utfordrende atferd. Hvordan vi tilrettelegger boformer kan således ha betydning både på funksjon og atferd.

I store bofellesskap blir det således særlig viktig med differensiert tilnærming og tilrettelegging utfra diagnose og funksjon. Det bør også foreligge faglige vurderinger av sammensetning av brukere som ivaretar den enkelte med mål om homogen gruppe i bofellesskapet. Individuell oppfølging, tilgjengelig fagkompetanse og mulighet for faglig utvikling er en forutsetning.

Melhus kommune etablerer i tillegg til bofellesskapet utleieleiligheter og hvem som leier vil være av betydning også for dem som er tenkt boende i omsorgsboligene.

Konklusjon:

- For å sikre brukerinvolvering bør det etterspørres referat fra dialog med ansatte, bruker og pårørende samt uttalelse fra rådet for funksjonshemmede i kommunen.
- Det er en forutsetning av boligene bygges ut fra Husbankens retningslinje for boliger til mennesker med utviklingshemming. Boligen skal være universelt utformet, tilrettelagt for behov for hjelpemidler, velferdsteknologiske løsninger tilpasset brukergruppen og kunne ivareta endringer av helsetilstand både med tanke på fysiske- og kognitive funksjonsnedsettelse.
- Det bør foreligge vurderinger og kriterier for hvem som skal bo i utleieboligene på området som sikrer at området oppleves trygt og godt for dem som skal bo i omsorgsboligene.
- Det bør foreligge krav om vurderinger og tydelige kriterier for hvem som kan bo i bofellesskapet, slik at Melhus kommune sikrer at det ikke vil bli en blandet diagnosegruppe i fremtiden.

- Da kommunen velger å fravike fra faglige anbefalinger og nasjonale føringer om små bofellesskaper for denne brukergruppen, bør kommunen kunne legge frem en risikovurdering av tiltaket. Kommunen må kunne vise hvordan de kan kvalitetssikre tjenestetilbudet til beboerne og ivareta et faglig forsvarlig tilbud som sikrer god bo- og livskvalitet. Kommunen bør videre vurdere hvordan de gjennom tiltaket ivaretar Artikkel 19 Retten til et selvstendig liv og til å være en del av lokalsamfunnet.

Med hilsen

Marianne Hyldmo
Seksjonsleder
Helse- og omsorgsavdelingen

Ann Marit Kristiansen
Seniorrådgiver
Helse- og omsorgsavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent